

MARINA

- Poly-Ether.

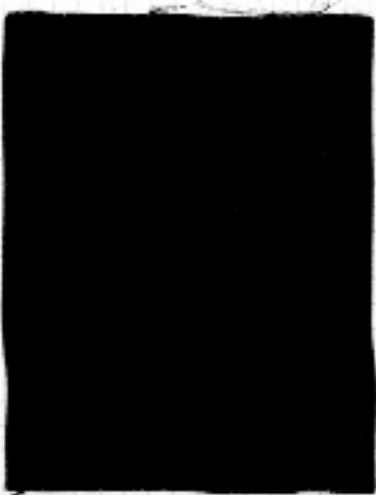
Modes - us.
d'emplegar
- vox - Celesta.
Los molts avellanas.

sentiment , ego - pathogene , esthetica sem -

Blanc, Ivori -
- Defendut -
Elaç de la
- defensiva.

- Chromos -
- soma -
- X.Y.Z.

- Cannes Blanches -
- Bisquitat -

o las
vitar pagas
del Quilch -
- Rougas -
- Ruth -

Ben la
Beluga.

- Noir de
fumie -
- dins l'ort -
- del curat -
de Condom -
- Ador - Quiso -

Mariu - Cecilia Alpha
- Felipe Carbono - o la Mercedes
- Carbo - la Mercedes
- Negre de fumada - Revista
- MARS - 1980 -
- Eloni Black - Jan - Carl
- Noir d'ibene - Sylvester

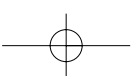
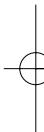
- pers -
- jade -

una minuta de silenci
per la pau dins lo monde
- Theatre dels Carmes -
- Ernest Elgion -
de Fern del Nos!
- l'etre per sant
- l'etre per sant
- l'etre per sant

- de los Red -
- roses Cedar -
- vila - Wood -

- Alli - Nos - de pierres rocas -
- Jeanlier, 2003

Somari

I

AMPELOS

Bernat MANCIET, *Αμπελος* (lo darrièr poëma)

II

VINS E ALCOOLS

Joan-Francés MARIÒT, *Lo vin, l'aviam copat, un pauc...*

Franc BARDÒU, *Al canton*

Brunò PÈIRAS, *Tant que farem atal*

Omar KHAYYAM, *Beu de vin* (revirada de Lilian Olivier)

Francisco de QUEVEDO, *Medecin que per un mal ...*

(revirada de Joan-Pèire Tardiu)

III

MIRALHS

Xavièr BACH, *Per un Narcissi*

Joan LARZAC, *Denegant lo miralh*

Frederic FIJAC, *Coma un vedèl pel ribeiral*

Ritual de la Calpreneda

Danièla ESTÈBE-HOURSIANGOU, *Òda a l'òssa*

Olivier LAMARCA, *Miralhs d'oblit*

IV

GERMANOR

Alguns poetes maleïts del rock

(antologia i traducció de Jep Gouzy) (3) :

Kevin AYERS, *Clarence en el país de les meravelles*

V

CRONICAS

Patric SAUZET, *La voès de son mèstre*

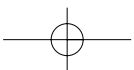
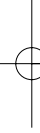
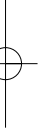
Méryl MARCHETTI, *Un còr zebrat*, a prepaus de *Sable*,
de Bernat Manciet

Felip GARDY, a prepaus de *Qu'est-ce que la littérature
bretonne*, d'Yves Le Berre

Joan-Claudi FORÊT, *Retorn en val de Viaur*, a prepaus de
Lo balestrièr de Miramont e *L'ombra doça de la nuèch*,
de Robèrt Martí.

Clara MURNER, *De la poèsia occitana al zajal libanés*

Franc BARDÒU, *Una leiçon de cant modal*.

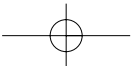
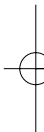

john foglight&associats

ampelos

Αμπελος

(Prumièra part)

Lo viraclèr

α 1

Òlme radiu vinha espampada
 los vents de lutz
 los hèi ambrada d'aire
 de veire
 e sus man dreita taur blu lagüa mantua
 casau de mar
 sau dessús sau
 a flòcs d'arromecs clucats
 clascats de sofre
 mar contra mar la huelha
 un auratge iranjat que puja
 la paraula que'n va
 que huelha
 sabers sus sabers shens d'assàber
 la vinha grana que s'ahocha

α 2

la vinha un estuari
 per l'esperit e per l'aiga
 qu'i plau sus la mar
 qu'i plau dens lo cèu
 tot lo cèu ua libacion
 dens los prosejars de las plujas
 dens las holas dançairas
 la vinha briaga
 d'arrós de pegla
 de luas shucs e glops
 que chòrre de paraula
 que dança de sapa
 de gruas com niu
 de batisme de
 paraula dont au diu lo comença

α 3

amna de shords quantas
 estrem mila tot estrenhut
 los arrius de huelha desbòrdan
 de saunei
 de sombrusta verda
 ont se desassetan
 se ligan e desligan amassa
 esperits esmerits de clar-véder
 a l'entermitença deu diu
 de pampes vertat aniva
 e sauvatja
 la vinha sancèra que s'apareish
 véder vist
 nueit d'arrós
 e de shudor sabrosa

β 1

la lutz viva vitèca
 aiga viva vin ardent
 la palanquèira s'arrequilha
 la mar que s'arrequilha au crit deu Pilòte
 la mar la lutz d'ont vaden los lugrans
 las gaspas
 ont la gràcia es beutat
 ont los sherments cantan
 que cantan argent-viu
 sherments esperits viste hèit lèu
 serà pas mèi arren de conéisher
 de sa lutz en profitin vaus e costalats
 lutz de vita que buvin
 tot que cau que vivi e bidalhi
 hèci èrsa

β 2

qui los comptaré las huelhas de l'èrsa
 los pas de la lua a la mar au plen
 a la vinha au plen las gaspas
 los acimes
 Ampelòs joenin qui t'a dat lo còs tot

de la vinha perpitaira de pertot
 dat ua sason ?
 l'èrsa e la graumada
 nombre en si e desnombre
 haut arreplegat ?
 uelhs e baspanas de tot bòrd
 èrsas de las pas comptar
 a la soberna deu só ?
 deu só joenin la pèth
 qui la poiré comptar ?

β 3

las eslors d'en devath l'aiga
 la vinha que se las pehora
 dont tres a tres alenadas
 se'n pra a trilha
 sus ta flor acclinada
 e t'ombreja e t'assorelha
 Ampelòs surfer d'amarossas
 com un eslombric viu arriu
 com un pitralh
 qui vòla a cabelh d'èrsa
 a blancats
 a caluna melada au ser
 de lengas
 sau suberhauta
 arregussada

γ 1

gorg de nueit gorg d'aclams clars
 los arreviran las brancas deu só
 lo safran ròse
 la vinha a madurat per lo brasoquèir
 de huec compréner
 díder e parabòla deus ancians
 per daliàs e per lampas
 per arradims de sofre
 un esperit d'aiga de vita
 lo còishe dont crema Tenedòs
 un T. G. V. de claror que travèrsa l'òcre
 las isclas dont caden
 las mars de gaz blu

la mòrt que crasca en gòrre
en dius gojats los naus los petals

γ 2

eslèrs un gòrre de rotòrs
la vinha viatja e blureja
la vinha lagaròla passa
enteni qui enteni
las paraulas lusentas a hiòrlas
atons blus verdèus reselhs barbèus
paraulas delficas cridadas
ahumadas suus gresilhs
vertats sautairas a la lanx
la vinha ua lanx
que cau color-morir pauruc
escalha-morir
i senti a mar
a la sau de la sang au Peish sant
cèu de pervenga

γ 3

mau-auratge de l'aur
vinha deu hons de l'aur viu
la desirança qu'alabat a tots sherments
s'eishenta haube
l'agla pair
dont gorreja com lo cèu
com la tèrra pantaishaira
lo vin dijà que truha d'aur
per totas las venhas umanas
per totas bèstias e herumi
los chivaus de lana que truhan
lo huec se serv d'esbats aus lambruscatges
a las semenças deus nòsts honsòcs
a l'aur deus nòstes mòrts
arrehuelhaire

*Prumiera part del darrièr poëma de Bernat Manciet
Ambe l'aimabla autorisacion de Dòna Manciet*

John Foglietti & Associates

vins e alchools

joan-francés mariòt

Lo vin, l'aviam copat, un pauc...

lo vin, l'aviam copat, un pauc...
 amb d'aiga d'auratge
 e fum e liuçada
 aviam pas aprobat
 l'estanquetat
 de las lengas
 e dels fuòcs
 lo vin, lo santissime vin
 begut de las nòstras mans
 e lo coissin dels uèlhs
 e lo croissir dels còsses
 en pergamin
 camin
 dels liquèns qu'arrapan
 las nòstras alenadas
 viu lo vin
 dins la mar
 segluda mar
 tranuga que sèm estats
 a plegar pas jos l'auratge
 un liuç d'aicí bas
 e totes los fums òrbs
 per un camin solet
 un liuç qu'ai plan mai que vist
 e camins que me cèrcan
 vin de tranuga
 e de romegàs
 ma sopa de marmús
 flòcs menuts
 que d'un
 a un tal autre
 vau coma vin
 copat de trempas
 en de camps de saba
 que sonsissi
 a bèla òbra
 en d'autars esconduts
 jol fuelhum e los sacrificis
 tica taca qu'atermena
 los blancs dins las lengas
 relòtge fendasclat
 que m'enclava
 cauna rauca

que ne compissarai
los grans de marmús
dins la bèla ola
mon oira del dire
i me susi la pèl
de vin suave
e de liuces anelats
coma faenas tombadas
al rebomb de l'esquina
gleisòta
paratròn
al reflús
dels blats
montadavala
penitent
pels paures camins
que me fan los braus
tant grands
gleisòta belugòta
marmús
qu'escapa
coma d'opalina de lenga
ieu a furgar nòstres vins
dins la solharda
misca masca
de las lengas
dels dires nòstres
ieu vielh brau domde
a dalhar los vielhs faros
coma una sanqueta de sabla
que popa de l'excomunicacion
a las possas desordenadas
dels cèls d'auratge
ne mastegui las malhas
e s'i destrenan
plan-planeta
las vòstras alenadas
degot per degot
estorridas
dessús mon pitre
de vin
clamor de las poscas
aquel mentastre de las colors
qu'ausissi dins lo floquet
dels nòstres marmuses
a contra-compàs
de la polvera udolaira
e de las belugas d'iranjas

Al canton

" La nostra llibertat és la llibertat del laberint. "
Josep Palau i Fabre

Ai doblidat l'escòtch al fons de la fiòla. Rai ! N'i aviá tròp. Lo podiái pas acabar tot. Crema tròp dins mon sicap. E puèi dedins, defòra, pertot.

I a temps ja, qu'es partida, ma joventut, vièt d'ase. Teniái melhor sus las canas, abans.

Èri pas davalat en bóstia de nuèit dempuèi... E ben ! Es con que pais, aqueste. Mila dieus, ai pas mai pro de buf per l'insultar, quitament. M'a esclafada la cavilha. A mancat de s'i espatarrar.

Èra pas maissant, aquel escòtch, macarèl. Rasclava un pauc la gargamèla. Rai...

Ai doblidat l'escòtch al fons de la gargamèla. Ai pas res mai de rasclar, adara. Sentissi pas res mai.

A si, fa caud.

L'irange li va plan. Es gròssa. Quinas popas ! Risiá tostemps. ara s'arrigòla pas tant.

Benlèu soi vengut un pauc vielhèt per me bandar aital.

Perqué s'enanèt, la Marta ? Tot es de sa falta. Perqué voliái pas mai baisar ambe ieu ?

Fa caud, filh de puta.

Èra bon, aquel putanhièr d'escòtch.

L'irange li va plan, a-n-aquela. Ela tanben deu aver caud. Crida plan fòrt. Es entrapelada detràs lo comptador.

Òu, can de Dieu, me pòdi pas mai bolegar. Quina carga...

I a pas mai de musica, tè. An arrestat tot !

Lo lum irange li va plan. Benlèu auriái plan volgut dançar ambe ieu, ela.

I a pas mai de musica. An pas lo sens de la fèsta, aquí-dejós. Plasentan pas.

Quin calimàs !

Mas aturatz-vos al mens de me chauchar las costèlas, mèrda.

Voliái far sonque un fuòc pichon, per la far rire.

Ai set.

Èra plan bon, aqueste escòtch, daumatge.

Sonque un fuòc pichon, aquí, dins lo cendrièr...

Ne vos cresètz pas tant, adara, ardada de gòrris !

Sabi pas s'es l'escòtch o aquelas pilulas, t'ai una set, vièt d'ase.

Li voliái parlar al torn d'un fuòc pichon. Coma al canton.
Èra bravament bon aquel escòtch. Ai pas agut lo
temps de l'acabar. Lo li voliái ficar pel more...

Rai ! De tot biaís, la pichòta gròssa risiá ambe los
autres, pas ambe ieu.

Ritz pas gaire, adara, canalha.

Lo temps d'alucar mos papièrs, al batifòc, ambe un
pauquet d'escòtch e ziu...

Putacanha, quina calor. M'escani...

Ela, tanben, perquè cridèt ? L'autre arpalhan que m'es
tombat dessus de tira.

Fugisson totes coma ratilha, adara. Es pas demorat
aquí de longas a far lo fièr, aquel grand pèc. Pas qu'ela e ieu,
adara...

Me sacariái ben un autre escòtch per darrièr las
aurelhas, ieu.

Paura femnòta. Salta pertot, crida tot çò que sap.

Aï, filh de puta, me pòdi pas mai levar.

Es l'autre muòl : "Connàs, te vau apasimar" !

Quina putaranha de calor...

L'irange li va plan. La me seriái plan fotuda, aquesta
tostona.

Te m'a empegat una puta de castanha, l'autre armari
de sos mòrts. Me'n pòdi pas mai levar, bordèl.

Las flambas montan naut, adara. L'alcoòl, aquò bran-
da ben.

Lo voidaire, li voliái mandar la fiòla pel morre.
M'agantèt pel còl. Lo manquèri. Esbrigalhèri lo miralh e las
autras botelhas. Lo temps d'i remandar lo cendrièr flambejant
sus, e ziu. Te me fiquèt un putanhièr de truc per las maissas...

La gròssa, detràs lo comptador, serà lèu cuèita.

La vos servissi blava, sangnanta, a punt ?

Puta de vida, quina set.

M'a arrancada la maissa. M'escani.

Pòdi pas mai bolegar, quitament.

Las flambas, los fums.

Me sembla que i a d'estelas, tanben.

Te'n fagas pas, ma gròssa. T'aurai lèu lèu rejoncha.

M'escani, mèrda.

Me seriái degut acabar l'escòtch tot, al fin fons de la
fiòla...

Tant que farem atal ...

L'ivronha numèro 1 s'avança sul trepador . Es un òme pichon, roge de pèl, de gautas, d'uèlhs, un òme gras e susent. Es de pel frisat e saurèl, d'uèlhs blavencs e sagnoses. Un bevere de bièrra. Ne ten una, una caneta de mièg-litre, dins un saqueton de plastic blanc.

L'ivronha numèro 2 s'avança el tanbens sul meteis trepador, va al davant de l'autre. Aquel d'aquí es grand, gras, de pel negre e lusent, negre d'uèlhs, palle de pèl.

Ten lo cap enfonçat dins las espatlas, sens còl, coma se s'èra pres un còp de maça sus la clòsca.

Ten doás confladuras a la raïç de las maissas, de ganglions bessè, coma un parelh d'uòus jos la pèl, o coma s'aviá mièg-engolit un grapaud ... aquò li fa una tronha malautissa, amb un anar redde, los uèlhs fixes plantats davant el.

Van al davant l'un de l'autre, coma dos chavals de torneg.

Se crosan. Sens gaireben s'agachar, se tòcan la man, furtivament se saludan, sens s'arrestar de marchar, sens prononciar una paraula, ambe just un pichon movement del cap, o de las parpèlhas, imperceptible. I a pas besonh de mai. Se son conescuts ; se coneisson desempuèi totjorn.

Se son crosats : cadun seguís son camin sens se revirar.

De l'autre costat de la carrièra, sul trepador d'en fàcia, l'ivronha numèro 3 los agacha s'alunhar, amb un regret que li pessuga lo còr :

El tanbens, voldriá plan tastar un pauc d'aquela solidaritat muda.

Abril de 2006

Beu de vin

Beu de vin ! longtemps te dormiràs dejós la tèrra riala
Sens amic, sens companh, sens camarada, sens molhèr !
Escota la paraula sincèra de Khayyam :
Beu de vin ! Siá un coquin ! Fai de ben !

Tre qu'a la prima la nívol lava la cara de la tulipa,
Auça-te ! d'una man segura aganta lo veire de vin !
Aquesta èrba, duèi fèsta de tos uèlhs,
De ta posca va créisser deman.

Puèi que i a pas degun per far segur lo lendeman,
Escarrabilha còp sec ton còr adolentit
Beu de vin dins las lusors de la luna, que la luna
Lusirà plasses còps, nos trobarà pas.

Duèi que sèm lo jorn sacrat : lo divendres
Beu de vin bòl a per bòl, puèi que lo veire es defendut ;
Los jorns de la setmana, beu ! Fai la vòta ! Mas duèi
Beu doble puèi que sèm lo primièr dels jorns, aquel divendres.

- Tu que calculas totes los jorns de l'univèrs,
Sabes quins son los jorns que lo vin regaudís l'arma ?
- Aquò son : lo dissabte, lo dimenge, lo diluns, lo dimarç, lo
[dimècres,
Lo dijòus, lo divendres, totes aquelses jorns nuèch e jorn.

Quora lo rossinhòl embriac del seu vin trapèt son camin dins l'òrt
Que li trapèt dins lor vam la cara de la ròsa e lo veire de vin,
En lo dire de l'ora a mon aurelha faguèt :
- O sabes, lo jorn enanat jamai tòrna pas deman !

Revirada de Lilian Olivèr

francisco de quevedo

Medecin que per un mal que lo pòt pas tirar pr'aquò ne prescriu fòrça

La lausa del clòt pronosticada per l'anèl del medecin
E per la boca un salon de veusa,
La paraula entre ventosas e lavaments,
A far tindre totjorn çò mèmes : « Li balharetz pas tròp a
| minjar , o quitament pas res »

La muòla jol pòrge, damb, jos la brida, la cobèrta funèbra,
E al mes de julhet : « Capelatz-lo se susa ;
Pas'n piel de vin ; enquèra mens d'aiga crusa ;
E que tòque pas al Femelum, sustot, ni mai en pintura »

Lo compte, lo pòdes far ambe ieu, Medicinòt :
Per me tirar un mal, me'n balhas tota una cordelada ?
Aquò's la medecina qu'estúdias, o lo masèl ?

Per me sonhar atal me demandas uèit reals,
Ieu aquò's femna e vin emai tifús que vòli,
E que ta santat, pecaire, la desprofièiten los Espitals.

revirada de l'espanhòl de Joan-Pèire Tardiu

john foglietti&associats

miralhs

Per un Narcissi

l'anar de son còs mut se mirava dins l'aiga

frega-bronzissíá son vestit ispre de tela rufa qu'acrancava una rómeç aguirlandida d'un sause rosselh a la bròca seca d'un garric; las fuèlhas cracinavan jol córrer de sa camba lassa; s'alisava lo pitre per la camisa mièg dubèrta mentre que lo vent.

l'anar de son còs mut se mirava dins l'aiga

l'esclau èra estacat a la còrda de pèira; sa man cercava son cap e sa man furgava sos pèlses de desirança; sa cara s'enaaurava de la jòia d'una mòrt; sa man cercava son còr.

l'agrat de son còs mut se mirava dins l'aiga

i a temps una dròlla l'aviá seguit a la broa de l'aiga; avián begut amassa una taça de vin, negre, sorne, qu'aviá feitas lors caras mai claras que l'entrelusir de boscalha; sa man fernissíá.

l'agrat de son còs nud se mirava dins l'aiga

gaitava, de longa; las causòtas blavas e vivas, los casses ronhoses bronzinent de ferum e la tornada parièra de sa cuèissa alisada.

l'agrat de son còr nud se mirava dins l'aiga

los bòsques èran cauds e lo cèl negrissíá; dont mai veniá la nuèit, dont mai son agach s'atrumava, assuaudit de tubas doças e candas; lo babau de son sénher s'arrapava a la flor pesolhièra; Narcissi se levèt...

Denegant lo miralh

Denegant lo miralh ont se nega Narcís
coma un libre se tampa e sus el se replega,
dejost la man de Dieu que dos fuòlhs desempega,
s'alanda lo quasèrn ont cadun se legís.

Nos conoisseriam pas ni d'Èva ni d'Adam
se non avián pasmens replegat sas babinas
una sus l'autra quand, en virant las paginas,
Dieu volguèt tot legir sul libre ont escriuriam

Lo lapinòt, lo buòu, la cèrvia e l'unicòrn
sabon pancara que la mòrt desaparelha
e qu'aquò's èstre mòrt de batre que d'un còr.

E sòmian, en soscant a l'aucèl qu'aparelha
en l'azur, que l'asuèlh es l'invisible fil
de Dieu a Èva cordurat coma un vedilh.

tirat de *Sonets Bíblics*

Coma un vedèl pel ribeiral

*Un àngel.
Sabi pas , ieu, çò qu'es un àngel
Lo fudc, la flamba e lo gorg de lum
Images !*

Bernat Lesfargas " *Cap de l'aiga* "

Los crums, amont, s'esbrofan, que son de bona imor.

A liurat sos vaissèls, la raissa de la nuèch. Lo cèl es dins los prats, aiçaval, que fresqueja.

Reclacs. Reclacs d'alas de cristal pluèg. Àngels esfarfalhats tri-dolan pels veirials. E ne cluquejan las toalhas.

Dinnar de lutz sus l'èrba.

Pel saile de l'aigat, lo meu agait s'estela. N'ai pas pro de mos uèlhs per m'embeudar del verd arrigolat de blu d'aquel rire trussat.

Sèi coma lo vedèl, enlai, enlusernat entremièg los miralhs, tot atupit de gaulhar las ensenhas ... La miá carn friula a flor d'es-cruma.

E lo bernat-pescaire patrolha per las nius.

*10 de març de 2006
Lendoman d'aigaci
pel val de Bargalona*

Ritual de la calpreneda

" Los dioses no tuvieron más sustancia que la que tengo yo."

Juan Ramón Jiménez
Espacio - Fragmento primero

A Calprenet es lo noet, lo monilh dels remembres.

A Calprenet, a l'òrle de la castanhal.

A l'ora de faunhar en espardehas la falguièra d'una ombrina fugidissa.

A Calprenet.

Arborava, lo bruèlh, orguenas de silenci.

*Espatarrat pel jaç de fulharaca, sufisiá de clucar.
Alavetz, pel ramatge, s'enfusavan fugas de solombra.*

E sonca d'i soscar, lo frèsque del forfolh li ven frelhar l'espat-
la. Autbòi, jamai, l'alisèt pas d'un frejolum tan verdolenc.

La calpreneda, pr'aquò...

*Èran, los calpres innocents, los seus sols instruments.
Se volguèsse fisar, lo comprenián, dins son arma frostida.*

*Quantes pantais liurats a l'impuls de la saba !
E quantes pessaments sarrats dins lo creis de la rusca !
Semblava trespirar per la telha consenta,
lo riuchiuchiú d'aquel rajòl.*

Se suspren a secretejar.

" Calprenet ", ça ditz, sonca " Calprenet "... E lo mot repapiat
ven, de sos redondèls, rufar la remembrança.

*D'annadas e d'annadas, se concentrèt la calpreneda,
per tant d'enceuclar la paraula del mainatge entremièg sas anèlas...
Per del teissiá son buf, tot cordurat de lutz.*

Lo bòsc, ensalvatjaire, cintava per totjorn lo maine dels images.

*Que non calèron pas, los calpres,
de petaçar lo temps dedins l'album de sa paciència.
E s'esprimèt l'enfant, s'esprimèt, caparrut,
per calhar dins sa carn lo present d'aquelas estonas en suspens.*

*Atal, benlèu, nasquèt l'escriure,
del somiar enclausit dins lo blanc de la meula.
Atal espeliguèt, dentèla fraulejada,
dins l'escura quista d'unes ausèls escrinclaires d'inausit.*

D'aquels estius transfigurats, las espardenhas son poiridas.
Las falguièras, de longa seguèron las falguièras.

Mès quand restèsse pas, dels calpres esfumats, qu'un crèspe
d'escurina, dins l'espés del meu còs una illa es escalprada ...

Entamenat lo 22 de junh - " acabat " lo 22 de julhet de 2006

Òda a l'òssa

Me cèrqui los òs
Deishudada peu hregadís nere
Deu qui passè un jorn acerà
Arrosegant las nòstas memòrias
Tot adaigat de nueit
La pèth ahamiada de só
Lo còth assecat de blu
Deishant au vent d'estiu
L'aulor grisa esperrecanta
De l'ombra tan doça deus glacèrs

Me cèrqui los òs
I quèrri la mineralitat blosa
Que'm hè hrèita tà saunejar
E d'ara enlà vadón lo portalèr
D'aqueth tralh necessari
La lusor deu men honsalh
M'entorna hens espasmas
Cap aus matins de lua
Ont endivini lo bonur estranh
De las nòstas gravitacions conjuntas

Miralhs d'oblit

" la rabia pura, señor, la inutilidad pura "
R.Bolaño

Mon langui blau s'afonsa
dins la piscina plonda
lo Martini que m'as balhat
sap pas encara que m'as miflat

los convidats subran bronzats
d'esquina espinchan revirats
goludament chapan d'amoras
del temps que s'amassan las oras

los agulhons tapan lo brèc
dels rires trenats coma un romèc
lo cèl copat espèra la fin
d'aqueste jorn a l'espitlòri

fòra tos uèlhs pintrats de gèis
s'escauma flac un aule peis
que nada estèrs dins la susor
apoiridir lo nòstre amor

me remembri qu'èri raubaire
arqueològ bandat al Caire
m'arrapi baug a ton parfum
carrièra bòrnha dins l'agrum

vòli quitar aquel endret
ineligible, fautiu e net
lavat, secat per las estèlas
void de mas farfantèlas

la fatiga, coma la ràbia,
es tròp brutala

win foglight&associats

germanor.

Alguns poetes maleïts del rock (3)

kevin ayers

Clarence en el país de les marevelles

Assegut en la platja com Clarence en el país de les marevelles
He fet un somni i sé que tots el podeu entendre
Córrer per la platja és tan sols un moment
I de sobte aparegué una senyora que volia divertir-se

Anem al meu château
Ens podem recrear un moment
Bevent vi celestial
Miss Juliet Kate, reina de la lluna
Ràpid arribo aquí
Ràpid arribo aquí

De sobte els meus ulls es posaren a saltar i ballar
Déu del cel
No sabia per què, però havia probablement begut quelcom
Probablement si això era la veritat
La cara de Juliet cridava de llum
Saps quin és el sentit d'això ?
No em podia mirar a mi mateix perquè em feia massa
Por
I sabia que em tenia de marxar, que tenia de seguir el meu
Camí
I era bastant estrany car no hi havia cap
Camí
Per sobre tots els camins
Cap camí

Anem al meu château
Ens podem recrear un moment
Bevent vi celestial
Miss Juliet Kate, reina de la lluna
Ràpid arribo aquí
Ràpid arribo aquí

Blues udolat en una galleda

A vegades sóc tan borratx
Em sento molt deprimat
No sé on anar
No tinc ningú amb qui parlar

Penso en els teus braços amorosos
Entre els quals m'agradaria ser
Però és només el meu desig egoista
I ja ho sé

I si tinc pietat de mi
Tinc també pietat per a tu
Perquè sóc igual a tu
I com tu em mato

Així canto per a tothom
Per a tots els qui saben que no hi ha sortida
Oh, potser que si tots udolaveu
Algú us sentiria
Oh, escolta com udolen

No et diré que t'estimo
Perquè seria mentida
Només puc dir que assajo
I tu ho saps

L'amor és quelcom més o menys
Que el podem dir els mots
És quelcom de cada dia
En la nostra vida

Els amants van i vénen
Però és difícil trobar amics
I jo puc contar els meus
Sobre un sol dit

Així canto per a tothom
Per a tots els qui saben que no hi ha sortida
Oh, potser que si tots udolaveu
Algú us sentiria
Oh, escolta com udolen

La distància entre nosaltres
Jamai canviarà
Hi ha sempre una serra
De malentesos entre nosaltres

Així canto per a tothom
Per a tots els qui saben que no hi ha sortida
Oh, potser que si tots udolaveu
Algú us sentiria
Oh, escolta com udolen

Dos caben en quatre

Dos caben en quatre
Tan sols dues vegades
Dos faran quatre
El blau esdevé vert
Quasi sense saber-ho
El blau esdevé vert
Els somnis em porten molt lluny
La vida és l'estrella
Caiguda en el meu gerro
En davant, persegueix el vent !
Obre el teu cor i llavors
Potser tot serà un món obert

Un parell de discs essencials : " The Confessions of Dr Dream ",
BGO, 1972, " The Kevin Ayers collection ", See for Miles, 1980

Traducció de **Jep GOUZY**

john foglight&associats

[Handwritten notes and diagrams on a document page. The page contains several paragraphs of text, some of which are circled or underlined. There are also several handwritten annotations, including the word "Dato" written multiple times in circles, and a large, dark, scribbled-out area in the center. The text is oriented vertically on the page.]

cronicas

lenga en questions

La voès de son mèstre

Es ara una causa coneguda e ensenhada que lo manlèu linguistic es lo debat de las relacions entre las lengas. Se l'*esclòp* demòra *esclòp* e que lo *sabaton* a pogut venir *solier* es perquè los que portavan de soliers parlavan francés e los que cargavan pas que d'esclòps parlavan occitan.

Un exemple particularament fòrt del pes de la constrencha diglossica es sa capacitat a censurar la neologia per espandiment semantic. La resulta son los "doblons diglossics"¹. Quand una causa nòva apareis que ne remplaça una vièlha, çò mai simple sovent, dins una lenga autonòma, es de li donar lo meteis nom, pro que la foncion siá la meteissa o a pauc près. En francés lo *semoir*, après aver designat d'estruments arcaïcs de fusta e de cuèr, ne venguèt naturalament a designar de maquinas agricòlas modèrnas d'acièr.

E l'occitan seguiguèt pas... Lo *semenador*, o *semiader*, demorèt estacat al gèst august del semenaire sens passar a l'esplech tecnologic que foguèt *semoèr*. Parli segur de l'usatge popular que los occitanistas (levat coquetariá especifica) fan sens trantalhar l'espandiment semantic del *semenador* vièlh a l'instrument modèrne.

Dins l'usatge tradicional de l'occitan èra impensable de transpausar *çaçaire* de l'espèra de la lèbre o dels perdigalhs a l'institucion militara. Alpins o d'Africa, i aviá pas que de *chacurs*. Rejonhèm l'exemple famós (al punt que faguèt una question de l'ALG e de l'ALLOc²) de la *sòrre* que se fa *sur*, çò es que se fa *monja*. Non solament lo mot vièlh es perdut, mas lo calc (l'utilizacion del mot occitan parallèl al mot francés, *sòrre* per *søur*) es pas jutjat pro digne. Cal l'imitacion fonetica mai exacta que ne sèm capables : *sur* [syr]...

Tot aquò ben conegut es curiosament contradictòri amb un autre fach conegut tanben en matèria de manlèu. Ni per èsser los dos faches coneguts, la contradiccion çòm par es pas estada fins ara remarcada...

Robèrt Lafont me contèt un jorn qu'aviá ausit dire en Rosselhon *La veu de camí de ferro...* a la suspresa irremediabla d'un catalanofòn del sud. Aquela *veu* se compren pas que per la proporcion: *voix* [vwa] egala *veu*, doncas *voie* [vwa], egala *veu* tanben. En i pensar un briconèl mai, pausa de questions interessantas sus l'organizacion del lexic mental. Vòl dire que per un parlaire del francés, en defòra de l'usatge eschrich, *voie* e *voix* son un sol mot ? Se petaça cervèl francofòn per bastir una representacion semantica unica, associada als fonèmas /vwa/, pro abstracha e plegadissa par cargar lo sens de *votz* e lo de *via*

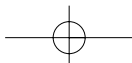

(amb l'efièch de connotar tota evocacion de la *votz* d'imatges de camins e d'environar tota *via* d'una nèbla sonòra)? O al contrari fonciam dins l'arbitrari total, mas segon una ipotèsi d'isomorfia de las lengas, e se los concèptes A e B son portats per la meteissa sequéncia de sons dins una lenga, deu èsser aital tanben dins las autras?

En occitan, es frequent que se diga *voès* per *votz*, al punt que la quita nòrma mistralenca a integrada la forma *voès*. Es pas tròp estonant que se diga tanben *la voès del camin de fèrre* dins los meteisses endreches, que *voès* pot passar per una adaptacion fonetica de *voie*, amb la falsa restitucion d'una consonanta finala. Ai ausit dire a un pescaire de l'Estanh de Taur *Au poènt de vut* [vyt] ostrèicultura... Mas recentament, al Mas d'Asilh, dins un canton qu'a ben conservada la paraula *votz*, ausiguèri parlar d'una *votz romana* (qu'èra pas la *Vox romana*), qu'a passat temps escalava sul planastèl traucat per la famosa balma... Coma los Catalans rossilhoneses doncas, conservam tant amb de formas autoctònas coma d'importadas, los parallelismes fonetics del francés.

Per la meteissa rason, la forma populara universala (en zòna de conservacion d's final de sillaba segur) per *mètre*, *quilo-mètre*... es *mèstre*, *quilomèstre*... Se poirà pensar a una iperoccitanizacion : En sabent que de còps l'occitan a una *s* davant *t* quand lo francés n'a pas (*estela, cistèrna, pasta*...), "metam-n'una al nom d'aquela mesura novèla !" aurián inconscientament rasonat los nòstres aujòls. Mas cresi puslèu que lo (*quilo*)*mèstre* ven de l'assimilacion del *mètre* e del *maître*. Es pas dificil de trobar una continuitat semantica del *mèstre* a la mesura : lo *mèstre* se vòl un modèl e lo sistèma metric s'establiguèt per via legala. Lo *mètre* s'impausa a la tèrra que pagèla coma al vèrs que mesura. Tot *mè(s)tre* es la còpia del *mè(s)tre* dels *mè(s)tre*, *le mètre étalon* que coma se sap es al Pabalhon de Breteuil a Sèvras. E en occitan, dins son tractat de *l'art de destrair* (*d'arpenter* en francés) Bertrand Boisset d'Arle, entorn de 1400, parlava del *pairon* d'una mesura (la cana dins son temps e encara dins lo temps de mon grand, que val apr'aquí dos mètres). Lo *mètre*, tot patrat, retipa son *pairon*, qu'es un patron. *Padre patrone e mèstre mètre*.

De las doas ipotèsis dichas çaisús per explicar la *votz romana* e lo *mèstre* qu'es una mièja cana, sembla pas tant versemblabla, en i pensar, la del paralellisme mecanic. Dos concèptes C1 et C2 son exprimits pel meteis son S dins una lenga donada. Una altra lenga manlèva lo concèpte C2 e li dona tanben, sens altra rason, l'etiqueta de C1 (puslèu que de procedir a un calc fonetic per exemple). Es mai simple de pensar que C1 e C2 fan pas qu'un dins la lenga que prèsta e per consequéncia dins la que manlèva. George Lakoff e Mark Johnson³ an argumentat contra las teorias que dison de l' "omnimia " e

que consistisson a considerar que los mots, normalament, an pas qu'un sens plan termejat e qu'entre lo sens pròpri e lo figurat, entre lo sens primièr e los senses derivats etc. d'un mot la relacion es pas mai, en sincronia, que d'omonimia. Lo vèrb "bastir" seriá pas lo meteís dins "bastir una muralha" e dins "bastir un rasonament" Mas la logica de son rasonament deu menar a pensar qu'en fach i a pas d'omonimia. Es pas clar que i aja mai de distància entre los fuòcs concrets qu'alucava Pirrus e las flambas amorosas que lo rosegavan per la falta d'Andromaca, qu'entre *mèstre* e *mè(s)tre*...

Vòl pas dire qu'un francofòn (en particular un francofòn analfabèt) confonda un regent d'escòla, un patron e una posteta graduada. Auriái probablament pas degut parlar çaisús de 'concèpte'. Lo sens qu'associam a una forma fonica es probablament la rejoncha d'intuïcions plan generalas e esquematizadas d'un costat⁴ e de conexions fòrça particularas e especificas d'autre costat. Dins [vwa] i a a l'encòp l'idèa de passatge, d'encaminament... e de conexions precisas : *la voix de son maître*, suivre une *voie*, *belle voix*, *voie large*... Lo concèpte es bastit puèi a costat, a partir del lengatge e, de còps que i a, contra el. Lo concepte de *peis* dins la taxinomia scientifica se bastiguèt contra lo sens del mot *peis* (qu'aculhissiá volontièrs la balena). Es possible doncas d'aver en francés un concèpte clar e distint de la *via* malgrat l'omonimia de *voie* e de *voix*, coma es possible d'aver una nocion clara e distinta del *fudc*, malgrat los emplecs metaforics del mot.

S'es pas absurd doncas que les *voies romaines* o *ferrées* nos pòscan arribar coma de *voses*, e los *mètres* coma de *mèstres*, mesuram la violéncia de la distància o gaireben de la segregacion semantica qu'impausa la diglossia. La *sur* deu pas èsser una mena de *sòrre* e es pas question que lo *chaçur* siá percebut coma un genre de *çaçaire*. La non-continuitat amb los mots occitans etimologicament correspondents fa partida del sens establít de *sur* e de *chaçur*. Una femna del vilatge de mos grands o aviá pas comprés. Quand la guèrra de 40 portèt les restriccions e que calguèt esperar en renguetas de distribucions aleatòrias o d'incèrtas autorizacions, arribèt la nocion de *faire la queue* que revirèt automaticament *far la coeta*. Faguèt rire e foguèt considerada coma inocenta. Tot lo mond sap que cal dire *far la cuia* : l'actualitat e los temps novèls se podían pas pensar a partir de l'occitan.

Dins aquel temps...

patric sauzet

NÒTAS

¹- Un doblon classic assòcia un mot popular, evoluit oralament e un autre, sabent, pres dirèctament al latin, coma *senh* e *signe*, los dos de SIGNUM. Aqueles doblons son, s'òm vòl, diglossics tanben que lo latin ocupava una posicion superiora a las lengas vulgares. Mas la relacion al latin es un afar paneuropèu, e las relacions latin/vulgars son pas simplament de subordinacion.

²- ALG : Jean Séguy 1954-1973 *Atlas linguistique (et ethnographique) de la Gascogne*. Paris : CNRS, 6 t. en 10 v ., ALLOc : Xavier Ravier (collab. Jacques Boisgontier e Ernest Nègre) 1978-1993 *Atlas linguistique et ethnographique du Languedoc occidental*. Paris : CNRS, 4 vol.

³- Dins son livre *Metaphors we live by* (Las metafòras que nos fan viure) Univ. of Chicago 1980, reeditat en 2003 amb un pòstfaci.

⁴- Tombariam aquí dins una error simetrica de l'omonimisme, que Lakoff e Johnson sonan 'abstractisme'. Per o evitar cal apondre que dins los sens d'un mot, los uns son clarament primièrs e prototipics, motors dins lo foncionament metaforic. Lo fuòc de lenha precedís lo de l'amor. Mas per un parlaire modèrne, en sincronia, es pas clar quin es primièr e quin metaforic d'entre los senses del mot *antena*, de la bana d'insècte o del dispositiu de recepcion. E parièr per los cases de, poiriam dire, "polisèmia per coalescència" coma [vwa] en francés, o *votz/vòès* dins las formas d'occitan que la reprenon.

libres

Un còr zebrat

Bernat MANCIET, *Sable*, edicion bilingüa occitan-francés, Multiples, coll. Fondamente, 2004 (Editions Multiples 9, chemin du Lançon, F 31410 Longages)

Aquò's l'introduccion d'una epopèa. Son amodament. Çò prumièr la vida vidanta : lo tira-vin, las gojatas, lo forn, los motors, l'alen, lo caminament, los obrièrs, lo casal. E puèi la guèrra, l'Irak, sens relambi: mitralha, sang, estorvilhs, avions, mòrt. Vida vidanta e guèrra, aquels dos grands tèmas de l'epopèa, Manciet los buta dins sa poètica ; dins las Landas lo fuòc galaupa jol sable, sauta las rotas e travèrsa los airals a l'en-vèrs, e mai prend los arbres per las quitas raices¹ ; mas aici lo desèrt beu las dròllas e las armas, la tèrra es un forn de sable, l'òme es bastit de sable, las montilhas nos arrapan. Al sable de las Landas que capèla un moment las flambas per las absòlvre de lors prumièrs fuòcs, respond aquel desèrt que sièc las armas de las fèstas *-honts d'alats de vutres-*, embulha, nèga e reviscòla lo real en epopèa. Nèga, enrebala o desvela. Lo sable, aquel filtre que s'i pèrd la memòria e ont tòrna pujar lo mite :

*sable sonqu'ua baspana
sonque la desbrombança
e lo vent e la canta*

L'introduccion d'una epopèa, pausar sos tèmas, son " programa ". Mas tanben son etica. Que l'epopèa conquistarà la vida vidanta contra lo jorn batalhièr, los aimadors contra los mèstres, l'arma contra lo poder :

*lo sable nòste dança
lo nòste gòt briac
vatz véder la nòsta anma
...
e mèstes e puishents
turments ent'aus qui s'aiman
lo sable los resfàcia*

Que tòrna al sable e que tòrna a la dança. Lo jutjament es la linha del sòl ont los aimadors dançan sul caminar dels " puis-hents ".

Escrit sul mòde de la repeticion, de l'enumeracion, de l'apondon, dels paradòxes e de las opausicions, *Sable* se tresmuda de

font en aparelh per distillar, en restabliguent las contradiccions e en repartiguent, un gra après l'autre, las valors pus subtilas. E lo subjècte qu'enóncia e òbra en el meteis aquel amadurament, aquòs " nosautres ", una comunautat ; vèrses solemnes traversats, d'un vam, per una votz derisòria, que los brandís e los mossèga, o per una remarca ispra que lor fa prodèl. Remordiment, esper, galejada, e mai galejada pebrada de còps : i a pas gaire de poèmas que càmbien atal de ton sus un vèrs, en cambiant de subjècte dins la meteissa frasa, en faguent virar lo subjècte dins lo quite subjècte. Multiplicacion de galaupadas qu'atrai l'aurelha del legeire d'un endreit a l'autre dels registres. E i aviá pas qu'un " nosautres " que nos poguèsse prepausar, cargat de l'agaitada de cadun, de novèlas fòrmas e de novèls projectes d'epopèa. Zebraduras. Un còr. Çò pus dificile, un còr que ne gisclan los ieu de tot bòrd de nosautres.

meryl marchetti

I Ambe *l'Enterrament a Sabres* Manciet emplèga a contra-cliché los clichés de l'estil epic - complements del nom, parentat de substància entre ritme e ocean, retorica del sublime, allegorias e mai maites procediments subresurrealistas / persians/ - tot aquel noblissime maniérisme que suspausa un subjècte denegat, datat de se voler fòra temps, pedantàs de lenga pura, ambe sa fatuitat que te taïsa e mai son etica... Pr'aquò aquel poèma, aquela fòrma-sens s'abronda e càmbia lo còdi que lo trabalha, la teologia neutra costumièra de las epopèas en lenga francesa.

A contra-cliché, disèm, pr'amor que Manciet nos suggerís la legenda de las Landas, d'un pòble mespresat, pr'amor que balha un punt de partença e d'arribada local e istoric al cèrcle cosmic , qu'arrèsta alara d'èstre un pastís neblós. Contra la costuma de tirar una pastarrada d'una fàcia d'idèa, Manciet travèrsa lo mite de l'escritura epica, en partint de son trabalh d'escritura, de sos debats. Atal l'estil epic que denèga son subjècte i es sonque un efièit del discors : entarra son subjècte, mas parlant lo parlar negre.

Yves LE BERRE, *Qu'est-ce que la littérature bretonne ?* Essais de critique littéraire, XVe-XXe siècle. Textes rassemblés par Nelly Blanchard et Ronan Calvez. Presses universitaires de Rennes (www.pur-editions.fr), 2006, 238 p., 15 euros.

Dos escolans d'Yves Le Berre, professor emerit de celtic a l'Universitat de Bretanha occidental (Brest), an agut l'idèa tras que bòna de reünir dins un libre polidament estampat e presentat una part importanta deis estudis que son mètstre e amic aviá publicats, mai que mai entre 1986 e 1995, dins de revistas ò de volums collectius sovent de mau trobar, mai que mai en fòra de Bretanha.

L'omenatge ansin portat es ja preciós per totei lei que d'un biais ò d'un autre s'interessan a l'escrich en breton. Mai son interès vai ben en delà. Lo volum realizat se presenta a l'encòp coma una leiçon de metodologia, e coma una vertadiera mesa en perspectiva de la literatura bretona entre sègle XV e sègle XX. Aquela dobla caracteristica fai d'aqueu libre un modèl, que son contengut ne ven accessible a tot legeire que la question " Qu'est-ce que la littérature ? ", autrecòp pausada, entre d'autres, per Jean-Paul Sartre, pòt interessar. E lei respònsas porgidas s'i enóncian totjorn dins un encastre istoric precís, que, situant lei tèxts e leis escrivans dins son temps e dins lo temps istoric de sa lenga, ne desembolhan, ansin, d'un solet movement, e leis enrasigaments socials de son escritura (e de sa recepcion, contemporanèa ò posteriora), e lei rasons, puèi, de son succès davant mai d'una generacion de legeires, entre oblit e (re)descubèrta.

A son origina, Yves Le Berre es mai que mai un sociològ de la literatura. Li siam devents, entre autres obratges que fan referéncia, d'un libre indispensable que son títol solet ne marca leis intencions e lo metòde : *Essai de définition et de caractérisation de la littérature bretonne - Livres et brochures entre 1790 et 1918*, que sa version dactilografiada es de 1982, e sa version imprimida, per lei suenhs d'Ar Skol Vrezoneg - Emgleo Breiz, en tres volums, de 1994. Per Le Berre, tota literatura, tot tèxt literari, son la resulta d'una situacion precisa, tant de la man de l'escrivan coma de son public, e es necessari, per poder n'evaluar e tanben ne tastar los apòrts, de conéisser aquela situacion e de partir d'ela per legir, retrospectivament, las òbras, reputadas mendras ò pus prestigiosas.

D'aquela volontat de jamai desseparar pas lei tèxts de son mitan e de las condicions, primier materialas, de son elaboracion e de sa recepcion, Yves Le Berre ne fai pas un sistèma claus e barrat, mai, au contrari, la fundamenta indispensable a tota critica literària (lo sota-títol de l'obratge es aici important). Lo gost deis òbras, per perseguir la metafòra dau tast, ne serà que mai just, e d'aquí mai originau, prou

que se sache clar coma a pogut obrar l'escrivan, tant umil coma siá estat dins sa consciéncia personala e mai considerat coma tau per leis autres. Aquò fai que lo libre, jamai sistematic, mescla lei moments de vistas largas, ont l'istòria deis usatges de la lenga e la dei causidas literàrias s'esclairan sus de periòdes lònchs ò a prepaus de moments claus (lo periòde de la Revolucion francesa per exemple), e lei moments d'estudis de cas, qu'una publicacion particulara, una garba de tèxtes ò un autor i son tastats, tot bèu just, dins sei sabors especificas.

Lo caractèr " bartassier " de l'obratge es pas antinomic ni de la rigor, ni d'un interés prigond per lo contengut deis òbras evocadas e de son estetica. Lo fach de considerar un autor ò un tèxt primier dins l'espessor de son epòca e a travers lo contèxt que lo faguèt conéisser e estimar d'un public, quau que siá, ajuda a li donar tot son pes d'umanitat e de fòrça imaginària. I tornam trobar leis òmes e lei femnas d'una epòca, sei cresenças e sei biais d'èstre, de viure e de pensar lo mond a son entorn, e mai çò que se podriá sonar la consciéncia de lo que, causissent de manejar la pluma, exprimís sei vejaires e sei sentiments sus aquel univers qu'es lo sieu e que son òbra ne prepausa una vista un pauc particulara, pus personala. Es sus aqueu passatge dau contèxt istoric e de seis " orizonts de lectura " a l'òbra ela, que leis esclaratges de Le Berre son especialament atrivants e rics. E qu'aquelei tèxtes en breton, soventei fes tot a l'encòp subrestimats e desvalorizats, segon un movement que coneissèm pron ben a prepaus de totei lei literaturas " perifericas " (e de tot çò jutjat " periferic " dins lei literaturas que se vòlon e se dison majoras, grandas), cargan, a flor e a mesura d'una analisi motivada e tota en simpatia, sa valor e sei clartats originalas. E sa complexitat : jamai s'accontenta pas Le Berre de la vulgata " bretonista ", que siá a prepaus dei còntes bretons e de l'istòria de sa culhida, de La Villemarqué e de son *Barzaz-Breiz*, de Luzel, e mai d'autors e d'òbras que sa reputacion en fòra de Bretanha es sai que mens vesedaira (coma aqueu Joachim Guillôme, autor, en 1848, de *Géorgiques bretonnes*, ò Prosper Proux, poèta e cançonier de la mitat dau sègle XIX, dos autors que Le Berre editèt seis òbras majoras e leis analisèt per lo menut). A la redescuberta dei primiers, s'apond donc ací per lo legeire lo plaser mai d'un còp renovelat de la descuberta, dins un encastre clar e sempre ben informat, de votz e de vocacions literàrias que s'ameritan d'èstre aprigondidas. Recomendariáu volontiers, coma mòstra especialament capitada dau " metòde Le Berre ", lei tres contribucions recampadas sota lo títol comun de " *Autour de Kergidu* ", a prepaus dau raconte de Lan Inisan Emgann Kergidu (" *La Batèsta de Kergidu* "), publicat per lo primier còp a Brest en 1877, e qu'Yves Le Berre ne'n prepausèt una revirada francesa en 1977 (*La Bataille de Kergidu et autres événements surve-*

nus en Basse-Bretagne pendant la révolution de 1793, Paris, Robert Laffont). Complementàrias, aquelei tres contribucions nos còntan la naissença e la composicion d'un tèxt de contengut istoric que deviá venir emblematic e quasi legendari, e nos fan seguir son astrada, entre lei plecs e replecs de l'istòria francesa. Entre escritura e oralitat - reala ò inventada - es d'aqueu biais l'estetica d'aqueu racònte que nos es descricha, dins son temps e dins leis ans qu'an seguit sa primiera edicion, fins a l'ora d'ara, Le Berre estudiant tanben la recepcion de son obratge de 1977. E fariáu tan volontiers lo laus dei paginas, en quasi fin de libre, que s'i parla de l'òbra de la paísana poèta contemporanèa Añgela Duval, qu'ensajan, a l'opausat dei simplificacions que pòdon nàisser d'una lectura tròp univòca de seis òbras, de ne restituir lei contradiccions e, d'aquí, la fòrça pus especifica. Cite una dei conclusions d'aquela analisi esmoventa dins sa clartat e sa complexitat : " ... se révèle ainsi, à un moment favorable de l'histoire contemporaine, l'originalité d'une parole sociologiquement improbable, chronologiquement décalée, esthétiquement inclassable ". Luènh deis eslogans e deis apreciacions dictadas primier per leis evidéncias superficialas ò d'interpretacions tròp circunstancialas, tacticas quasiment e directament utilitàrias per lei besonhs d'una demostracion mecanista, lei lecturas prepausadas tòrnan a l'òbra de Duval sa part de dificultats e de dolors, e mai aquela estrangetat que se pòt ben que ne siá, fin finala, lo còr viu e sensible.

Puslèu que de ne'n faire la mòstra d'una " bretonitat " mai ò mens mitica, Yves Le Berre convida son legeire a tornar ais òbras e ais òmes concrets, amb umilitat e volontat de saber e comprene. Aquò fai tot lo prètz d'un libre qu'es a l'encòp un bilanç e una convidacion a l'estudi, seriós e apassionat. Se deu esperar que serà trevat e meditat, a l'encòp per sei qualitats de guida dins lo paísatge literari breton de quasi sieis sègles, e son pes de metodologia e de reflexions mai generalas sus çò qu'es la literatura e çò que dins ela quita pas de se jogar.

felip gardy

Retorn en val de Viaur

Robèrt MARTÍ : *Lo balestrièr de Miramont*, IEO-A Tots, 2006, 134p. ; *L'ombra doça de la nuèch*, IEO-A Tots, 1981, 90 p.

Dins la plega IEO-A Tots de 2006 ven de sortir *Lo balestrièr de Miramont* de Robèrt Martí. En 1981 pareissiá dins aquela colleccion *L'ombra doça de la nuèch*, del meteís autor. Entre los dos, un quart de sègle se cava, moblat per d'autres libres (un roman erotic, de recuèlhs de cronicas) e per d'activitats sens nombre (presidència de l'IEO, viradas del contaire Padena). Mas las doas òbras se respondon per dessus lo temps, coma se la segonda fasiá resson a la primièra de l'autre band de Viaur o de la vida. Las doas istòrias pòdon semblar desparièras, mas trèvan un sol luòc, los penjals rascanhuts de la ribièra, e son contadas dins la meteissa vena de fantastic negre, oniric dins la primièra, istoric dins la segonda. Un fantastic que sembla l'eiretatge de las paur immemorialas congregadas per aquel relarg obsedent e pivelaire, maldich e benaimat a l'encòp. Comprene *lo Balestrièr* obliga donc a lo metre en perspectiva amb aquel primièr roman que sembla ne contèner lo grelh.

L'un e l'autre roman son de racontes dobles, racontes de malediccion. *L'ombra doça de la nuèch* trenava doas istòrias. Una seguissiá lo viatge del narrador dins un tren de cachavièlha, despuèi una vila non nomada fins a Naucèla. L'autra, facha de las reminiscéncias del narrador-viatjaire, nos tornava dins son enfança per dessenhari una cronica de "paur", las paur del vilatge de la Bastida fàcia als abitants infernals de Roet o de Naugens, de l'autre band de l'aiga. A l'origina del drama, la mòrt de Joana "Farina", la filha del molinièr, que demòra al fons de las gorgas e que se nega per desespèr d'amor, fa tombar sus la Bastida una mena de falta collectiva que desencadena la malediccion e despèrta los esperits que trèvan lo relarg. Las mòrts tragicas e orriblas se succedisson. Lo viatge en tren, contat en contrapunt, perlonga, d'annadas après, la malediccion iniciala.

Lo balestrièr de Miramont se bastís tanben sus un parelh de racontes. Lo roman se dobrís sus la mòrt dels parents e se clava sul retorn del filh. Aquelas debuta e fin se passan jol Segond Empèri, pendent la guèrra de Crimèa, e enquadran, coma prològ e epilòg, lo raconte central, que se debana a l'Edat Mejana, del temps de la guèrra de Cent Ans. L'Edat Mejana coma l'Antiquitat servisson d'escampador als fantasmas que nos trèvan. Es ça que la la foncion dels romans istorics d'alargar d'espacis sens boina ont pòsca galaupar nòstra imaginacion coma una cavala descabestrada. L'Edat Mejana

de Robèrt Martí es un periòde negre de misèria e de guèrra, de chaples e de pilhas. I sèm mai prèps de la negror de *Notre-Dame de Paris* que de l'optimisme cavalieresc d'*Ivanohé*. L'influéncia dels *Rois maudits* de Druon s'i fa sentir, e pas solament dins la malediccion solemna del sentenciat a mòrt sul lindal de son suplici. De sénhers brutals coma de singlars, crudèls coma de lops e fòrts coma de taures espotisson los febles, los païsans en l'escasença. Lo roman fa miranda per evocar aqueles sègles escurs e desesperats, que s'encarnan dins de colòsses potents coma Jaufre l'Anglés, Bigòt lo balestrièr, Pelràs o l'Escorgat, totes violaires, pilhaires e borrelaires de febles. Mas son originalitat es de cercar endacòm mai.

Lo balestrièr de Miramont es lo roman de la paternitat e filiacion impossiblas. Los personatges son de longa a se cercar e se mancar. La mòrt del paure Tòni d'Angles inaugura lo roman e se produz qualques jorns abans lo retorn de guèrra de son filh unic après d'annadas d'espèra. Sa femna la Leà morís lo vèspre d'aquel retorn e passa a qualques mètres de son dròlle, en s'amaçant d'el ça que la, puèi que lo pren per un barrutlaire. Dins lo raconte principal, Jaufre se crei traït per Bigòt que considerava coma son filh e lo fa metre a mòrt : "T'aviái abalit coma mon filh, m'as engarçat !" Guilhèm traís Bigòt, qu'es si que non un paire, al mens son ainat de qualques annadas e quicòm coma un eraste iniciant son eromèn : "E de la cauda preséncia de Bigòt que, per darrièr, li plaçava lo braç, li tocava la man per rectificar una posicion, Guilhèm n'èra coma trebolat." En mai de lo traïr, a pas d'autra causida que de lo tuar de sa pròpria balèstra per adocir sa mòrt. Es Guilhèm tanben que, de la meteissa balèstra, tua son paire biologic al moment qu'aqueste ven de li salvar la vida e li pòrta ajuda.

L'ombra doça de la nuèch èra lo roman dels dobles e dels rebats impossibles a rejónher. "De l'autre part d'aqueste mond, n'i a un autre, tot parièr, un mond que ne sèm nosautres pas que lo miralh. Lo mond vertadièr es pas aici... Sèm pas que lo rebat de la realitat..." confia Jacon de Naugens a la Joana, "lo Jacon, que d'unes disián fat, d'autres masc e que sabíá tant de causas". Lo narrador anonim se desdobra de longa per evocar lo passat e, coma s'aquò bastava pas, agacha son rebat sus la vitra del tren. "Me virèri geinat e mos uèlhs rescontrèron dins la fenèstra un autre compartiment, mai trebol, ont los nòstres imatges fasián a un jòc que revertava fòrça lo nòstre jòc." Es a l'encòp dins lo tren e al fons de la val de Viaur a l'agachar traversar lo viaduc a costat del pepin. E d'aquel temps, endacòm mai, son doble se desdobra encara davant lo miralh : "Luènh aval, dins una vila ja coneguda, un jove que me revèrta quita dins una cambra nauta un lièch badant sus un còs de filha aconsomida. Agacha dins un miralh son visatge de lassiera..." Las trèvas de Roet son de dobles nocturns e inversats de las

gents de la Bastida, lor imatge dins lo miralh, de l'autre man de Viaur. Ça que la lo narrator lor prèsta sus la fin sa votz dins un nosautres collectiu : "Alara amb la filha sens nom, organizèrem la Paur... Aluquèrem de lenhièrs pertot..." E per finir, lo narrator, après tuar lo contrarotlaire e cargar sa casqueta e sa vèsta, se remet a viure sa pròpria istòria despuèi la debuta, mas dins una autre pèl, coma dins lo deliri circular de la fèbre o del malsòmi.

Narcís separat de se, espetat en identitats multiples que capita pas a reunir, dins lo primièr roman ; Edip condemnat a tuar lo paire o a se'n far tuar sens lo rescontrar jamai, dins lo segond ; los personatges de Robèrt Martí semblan encarnar çò que Renat Nelli apèla un mite de separacion. Sul plan narratiu, aquel mite s'estructura, d'un biais plan significatiu, dins la forma del doble raconte, siá en contrapunt simultanèu dins un roman, siá en enquadrament successiu dins l'autre. Sul plan geografic, la separacion pren la forma del vuèg badant de la val de Viaur. Podèm pas qu'èsser tustats per la rigorosa unitat de luòc dels dos romans que s'i debanan entièrament, coma s'una necessitat imperiosa e prigonda i tornava a cada còp lo romancièr. La val de Viaur es l'ascladura tellurica que sola pòt aculhir un raconte formalament e tematicament esclapat, fondat sus la trevança de la separacion, sus l'impossible rescontre de çò qu'es estat un còp desseparat.

Se sentís lo tresfoliment de l'autor quand percor e pagèla per l'escritura son territòri de còr. Pensam a d'Arbaud, sa Camarga e sa Bèstia. La capitada dels dos romans de Robèrt Martí es sai que aquí : lo rescontre, capitat aqueste còp, entre un autor, son luòc d'eleccion e los mostres qu'i demòran. Sens oblidat un quatren tèrme : la lenga d'aquel luòc, plenament possedida e restituïda, objècte vertadièr, en tot cas essencial, de l'amor carnal de l'autor per sa tèrra e son pòble. Lo gaubi del contaire fa lo demai... Coma la Camarga de d'Arbaud, la val de Viaur es lo breç aimat d'amor e lo luòc de damnacion. Aimat perque damnat, damnat perque aimat, reclaus las piègers orrors e es l'objècte d'un estacament carnal. Arcadia contrastada, es lo prat batalhièr del ben e del mal. Lo mal es coma una valor aponduda al ben e finís que l'empòrta dins los dos romans. Car lo pièger infèrn seriá per l'autor l'univèrs gris, tebés e entropic que la victòria definitiva del ben consacrariá. Se devina que per el la fin del mond mai trista seriá un happy end general, lo que nos prepara ja la civilizacion tecniciana, qu'escafa lengas e còsses e nega la bèstia qu'es en nautres. Los dos romans s'acaban, d'un biais aici encara plan significatiu, per la temptativa negacionista d'escafar las traças : las de la Pèria del Suc (o Pèria-sovenença), traucada de l'uèlh de la nuèch, e las del castèl de Miramont. Dins aquelas metafòras evidentas d'Occitània negada e escafa ("Que s'oblidè fins a

son nom", segon la formula biblica), se pòt tanben legir al rebors l'utilitat del mal, sa necessitat, e mai benlèu la vanitat de tota temptativa de lo desrabar. La malediccion se perseguís après l'avaliment de Miramont e l'oblit de la Pèira-sovenença. Retorn del refolat e de la bèstia que cabís en nosautres. Robèrt Martí, autor d'un assag sul roman popular, sap plan que lo genre se fonda sul pivelament del mal. Lo progrès scientific e tecnic a desencantat lo mond. Lo romancièr lo reencanta a son biais, negativament, en inventant un territòri ont, jos las espècias de fòrças escuras, ocultas, ctonianas, que se rison de nòstras destinadas estequidas, lo mal, lo maligne, lo malefic seràn pas jamai vençuts. Per o rapelar, cada roman s'acompanha d'una sansònha que torna de longa, cantada pels enfants o pels innocents, coma lo richonejar del destin qu'ausissèm dins tal western italian :

"Es la Joana del Molin / Buta cavala ! Buta cavala ! / Es la Joana del Molin / Buta cavala ! Tira camin !"

Lor ritme garrèl e sautejant solinha l'ironia prigonda de las doas istòrias :

"Lo balestrièr de Miramont / Venga la nuèch ! Pecaire ! / T'espèra aval, t'aurà amont / Lo balestrièr caçaire..."

La val de Viaur es una immensa plaga dobèrta. Las pòtas de la plaga se tornaràn pas jamai sarrar. Son per tot jamai antagonistas. Cada costat borrela l'autre. Dins *l'Ombra doça*, los de la Bastida assajan de desquilhar la Pèira e de tuar los de Naugens, quand se sentisson amenaçats. Lors esfòrces se reviran contra eles. Dins *lo Balestrièr*, Miramont tormenta Castèlpèrs, en escambi de qué los de la Bastida (encara), de Cambolivas o de Serralhet desròcan lo vilatge dels Sarrasins e son castèl maldich. La malediccion ven d'un costat e la temptativa de l'escafar de l'autre. La mòrt s'ajaça dins las aigas de Viaur. Gorg Mos dins un roman, Gorg Vièlh dins l'autre : doas innocentas s'i negan, en desespèr d'amor o de maternitat. Las aigas carrejan de còsses mòrts de mòrt violenta : citem forraborra l'Abitant, Guilhèm, l'Escorgat, Talhafèrre, Potin, Rafanèl. Quant d'autres morisson sus sos penjals ! Los travèrses son resquilhoses, plens de mistèris e de trapèlas. Lo passatge del riu es totjorn perilhós, coma un viatge dins l'al-delà. Lo narrador e lo pepin, que van portar una carretada de fems al Suc, puèi los de la Bastida, qu'i van temptar de desquilhar la Pèira, ne fan l'expèriència. De longa tornan de noms de gas o de ponts, coma de mots de passa o de formulas magicas. "Ara devián èsser a la segonda virada, encara tres e serián al Gò, un pauc abans lo molin de Vicenç... Se anavan a la Bastida, que del camin vièlh que seguissiá Viaur, òm podiá tanben gasar a las Passas e prene lo camin del Suc..." Geografia-anatomia cargada de dolor e de malanconiá, imatge de la ferida, del trauc badièr que portam en nautres, de nòstra destinada marcada

del signe de la separacion.

Una analisi saberuda se poiriá avastar dins d'interpretacions psicanalíticas e reductrises, afortir per exemple que la val de Viaur es l'imatge edipian de la maire (amb l'ambigüitat del mot en occitan que significa tanben lo lièch del riu). S'ajaçar dins lo lièch, dins la maire, fantasma acompanhat d'una angoissa de culpabilitat... Se poiriá citar per pròva la frasa magnifica ont Guilhèm retròba enfin son paire dins la mòrt e dins lo riu : "D'aquel temps, òrbs e muts a l'anar de las causas del mond, Guilhèm e son paire, enfin reünits, navegavan al fial de Viaur, cap al debrembièr de l'eternitat." Tot lo roman del Balestrièr, bastit sus la val de Viaur, seriá pas, alara, qu'una mesa en scèna del mite. Dins una represa (inconscienta ?) del procedit dels desdoblaments multiples del narrator que marcava *l'Ombra doça*, los divèrses paires e filhs del Balestrièr jogarián indefinidament un ròtle unic dins aquela tragèdia. Dins lo raconte principal, la ribièra figurariá la maire absent e desirada. Dins lo raconte-quadre, lo paire morís abans lo retorn del filh, mas lo mite se complís pas fins a son tèrme, puèi que filh e maire evitan lo rescontre d'un fial, la maire cabussant dins la maire del riu... Se poiriá tanben remarcar que Pèire es garrèl d'una ferida de guèrra ("La camba li cendiá, garrelejava fòrt..."), coma l'Edip de la legenda, que son nom vòl dire "pè enfle". Se'n poiriá tant dire d'aquela mena. Mas coma volèm pas far de psicanalisi de farbalabica, nos en gardarem plan.

Demòra enfin de parlar del Grand Absent, que sa preséncia muda trèva pasmens cadun dels dos romans e plana sus las aigas de Viaur, fins a emplenar tot l'espaci de las gorgas. Omnipresent, jamai nomat, es lo gèni tutelari de Viaur, que faguèt lo primièr dintrar lo luòc en literatura. Es tanben lo paire e patriarca, l'escrivan de referéncia qu'a servit de modèl a totes los escrivans venguts après el. Joan Bodon a bastit tota son òbra sus la val de Viaur e l'òbra de tot escrivan posterior se definís per rapòrt a la sieuna. Se pagèla l'escomesa que representan los dos romans de Martí : ocupar l'espaci de Viaur après Bodon sens refar de Bodon, metre los pès e non pas la pluma dins las piadas del mèstre. Bigòt apren la balèstra al jove Guilhèm en li guidant amistosament lo braç, puèi Guilhèm tua son mèstre per amor. Tuar lo paire venerat e asorat, escafar tota traça de sa preséncia e far pasmens que s'oblidge pas jamai. Poiriam multiplicar las referéncias, citar los toponims que figuran a cò d'un e de l'autre (coma los "travèrses del Gò" qu'avèm ja rescontrats), notar las semblanças de genres e de tèmas. *Lo balestrièr de Miramont* revèrta dins la vena istorica e fantàsica "*La campana de sant Joan*", "*La filha clavada*" e "*La claupèire*" dels *Contes de Viaur*, o mantun episòdi dels *Contes dels Balssàs*. Quand Bigòt suspren Alaís que se banha sus la riba de Gorg Vièlh, sèm assalits de reminiscéncias : lo rescontre

d'Andrieu e de Serena ("La filha de Viaur"), de Briana e de Maria ("Lo papa de Viaur"), de Dòria e de son nòvi ("Lo castèl de raive") de Clamenç e de Germana, la filha de Gaur (*Las domaisèlas*). Ja la Joana del Molin de l'*Ombra doça* donava d'aire a aquelas figuras de femnas victimas (sens parlar de l'*Avugla de Castèlculhèr* o de *Maltra l'Innocenta* de Jansemin), coma lo Jacon de Naugens reti-pava lo Julon de Casols de "Lo darrièr masc". La lenga albigea de Martí es quasi lo roèrgàs de Bodon. La val de Viaur es lo centre de lor geografia intima. Lor lexic ("travèrses, iga, castanhal") coïncidís. Lor toponimia, topografia, legendari se recòpan de longa.

Quand remarcam la ressemblança d'un filh amb son paire, esprovam dins lo jòc de l'autre e del meteís un impression d'estraneza, gaireben una sensacion de vertigi, coma quand agacham lo dessenh geometric d'un cube que nos atissam a veire quora de dessús quora de dejós. Es un pauc aquò que ressentèm a la lectura de Martí : lo sentiment d'una identitat prigonda e d'una irreductibla originalitat. Luènh d'èsser una ajuda, lo redobtable vesinatge de lenga e de luòc amb Bodon lo menaçava de non-existéncia. Una fatalitat intima lo butava praquò dins la val de Viaur. Calíá compausar amb aquela situacion : davalat dins la tuta del mostre-mèstre, sens se se far devorir per sa trèva. Lo merit de Martí es d'aver capitat a existir literàriament dins lo lièch del paire. La quita plaça simbòlica de Viaur dins lor òbra mòstra pro lor diferéncia. Per Bodon, Viaur es una confinha de franquier, que delimita un al-delà d'aténher per i trobar la libertat. Per Martí, los dos penjals se valon e delimitan un espaci embarrat dont es pas question de sortir, ni pel pièger ni pel melhor. Viaur es per el çò qu'èra per Catòia la bòria pairala, una iscla de Robinson, mas en cròs. Son Viaur es totalament immanent, solament transcendent pel fantastic e per l'escritura, per aquel frasat tan desparièr de lo de Bodon e paradoxalament mai ample e alargat, mas d'una cadéncia totjorn justa.

Avèm saique pas pro quichat sus las qualitats narratives del *Balestrièr*, sus la vigor e la justesa naturala de sa lenga, sus sa linda lisibilitat que ne fa tanben un roman de gara o de literatura de joventut (remarca pas cap pejorativa). Mas lo *Balestrièr*, de subrepés, nos esmòu prigondament coma estent la falla de la filiacion problematica e frustrada (i comprés de la filiacion literària) e ne gardarem per clavar, coma darrièr imatge, lo dels còsses de Guilhèm e de son paire flotejant ensems dins la ribièra cap a l'oblit universal. Per sortir de l'emmascament de Viaur, i a pas qu'una eissida : seguir a la descisa las aigas del riu, que menan a la mòrt.

joan-claudi forèt

De la poèsia occitana al zajal libanés

Caminam dins las piadas dels Felibres
Moussa Zraib

Quals son los punts comuns entre la poèsia occitana dels sègles XIX e XX e lo zajal' libanés ?

Aquò's los poètas que parlan : lors poèsias dintran lèumens en ressonància e se respondon, clafidas de nocions que de còps se recòpan per part e de còps son desparièras e s'aluènhan alara cap a mai d'una endrechiera.

Aquò's pel mens çò qu'avèm observat dins un corpús de tèxtes en arabe libanés e en occitan, amb una forqueta pro larga d'epòcas e d'estiles, tot en centrant mai que mai nòstre estudi suls poètas de la vida rurala, que sián païsans o pas, vilatgencs o exilhats. En partint d'aquels tèxtes, avèm destriat trenta-tres nocions màgers que las avèm comparadas dins lor encastre².

Demièg las convergèncias que las cal botar en relèu dins aquela prumièra recèrca, es plan clar que la nocion de país, de patria rurala e de vilatge³ es un tèma central qu'a l'entorn d'el se desplègan un flòc de nocions que van de las pus concretas, coma lo quite ostal e son environa, a las pus abstractas, coma la nostalgia, presenta pertot dins los dos genres, e ligada a un fenomèn mondial d'emigracion del mitan rural cap a la vila e/o l'estrangier⁴.

Nostalgia e amor del país, del país fisic e de la tèrra, que Robèrt Lafont considèra que n'i aviá pas ajut d'exemple parièr abans lo Felibrige : *Los Felibres que, en tant qu'intellectuals borgeses, se sentián menaçats de deportacion a Paris, volguèron demorar dins lor ròdol de naissença, butar dins lor tèrra lors raices pus pregondas*⁵. Intellectuals estacats a lors raices o païsans paures que pòdon pas far de mens, remòsan lo vèrbe poètic a l'entorn de l'amor del país.

L'amor del país Congrèa l'amor dels estatjants que los poètas ne remiran e ne subliman l'equilibri, l'endevenença fonsala entre lo país e l'òme de la tèrra. En cò dels poètas occitans comme en cò dels zajjal, trobam a regòrga los images idillics de la vida al campèstre, vida de trabalh e mai de léser al còr de la natura e del vilatge, endreit que l'abitat i es a la mesura de l'òme. La semblança que i a entre los biaisses d'abitat amòda la quita semblança dels biaisses de viure : aquò's una vida simpla, a pagèla umana, que l'òme i es de contunh en contacte ambe la natura, que se tracte d'un biais de viure vertadièr dels " poètas vilatgencs " o de quicòm qu'agen eles

tornat bastir dins l'imaginari.

Aquela evocacion del país e dels òmes es dirèctament ligada al país tradicion. Poètas occitans e zajjàl veson los òmes del país en representacion del passat o coma se fuguèsson enrodats d'una cultura intemporal, que pr'aquò es pas unicament faitissa, a l'encontra de çò que constata pels felibres Robèrt Lafont : *farguèron una identitat etnica mirgalhejaira dins una bofiòla de temps, una eternitat faitissa*⁶.

Vertat que la poèsia occitana ne poguèt arribar, coma lo zajal, a un folklòre : aquò's saique una tendéncia extrèma, una de las resultas tot còp qu'aquelas poèsias se renovèlan pas, s'avidan pas d'apòrts novèls.

Mas lo zajal de Rachid Nahle⁷ coma lo movement dels felibres an tanben menat a una vertadièra etica de vida, apèvada sus la necessitat vitala per aquels dos pòbles (e mai per d'autres) d'aver de raices⁸, de tradicions e una lenga ancoradas al pus pregond de lor èstre, çò que balha a lor poèsia una rason d'èstre ontologica⁹ :

*Enrasigament e mestresa dels lòcs se complètan dins l'actitud felibrenca, qu'amòda l'aise se poiriá dire respiratòri, e aquel aise passa dins los mots de la lenga per tal de far del poèma una totalitat monumentalava viva. Los grands poèmas de Mistral e mai de quauques autres escriveires son atanben d'arquitecturas que signifcan lo país, e qu'òm las percor en caminant, qu'òm las recompausa per la vision panoràmica coma per la lectura*¹⁰, escriu Robèrt Lafont.

La paraula poètica a un èstre sieu, coma l'imatge que pòrta e que projècta dins totes los biaisses d'aquel èstre : las sonoritats, los ritmes, la musica, tota la matèria sonòra qu'es la que mai manca dins aquel trabalh, que çaquela aquò's sus ela que repausa tota poèsia. Pas res de mai representatiu del restontiment d'aquels imatges poètics " a boca d'èstre " que lo tindar de las campanas a rebombir un brieu per tot l'espandiment del país. Las paraulas que clantisson tòrnan bastir lo país perdut, lo recompausan jos la butida de la nostalgia, e lo país vertadièr remanda en imatges poètics lo resson d'aquelas paraulas a gisclar de tot bòrd. La subjectivitat empenada dels poètas e la variacion infinida de lors imatges se desplaègan dins aquela dinamica.

Aquò's aquí, me sembla, un fenomèn fonsal, comun als zajjàl e als poètas occitans, qu'es la sorga de mai d'una semblança.

Los païses e los òmes, d'efièit, de mai d'un biais, se semblan. Païses de mèsclas culturalas, de raices mai que mai ancianas, a espandir un umanisme dubèrt a totes los escambis e manlèus, ambe d'estructuras socialas pròchas, feudals dins lo passat, puèi ruralas, puèi tocadas pel fenomèn d'emigracion. Ambe de païsatges tanben que, de còps que i a, se

semblan pro curiosament, coma la Provença Nauta que fai pensar als nauts planòls peiroses de la montanha libanesa. Las referéncias als eròis, mitics o pas, del passat, las trobam a regòrga tant en cò dels uns coma dels autres, quitament s'aquelas referéncias son las de cada cultura, sens interferéncia. L'Occident es pas evocat dins lo zajal, o alara z'es per opausicion a la cultura araba, e las referéncias als " sarrasins " en poèsia d'òc son, çò pus sovent, marcadas per de " clichés " venguts de l'Atge Mejan. Mas aquelas concepcions de l'Autre en opausicion figuran pas dins aquel glossari, que las divergèncias son d'efièit escafadas per la poténcia creadora d'aquelas doás poèsias que sabon anar posar, al pus pregond del còr d'òmes qu'an un meteís ideal, los " estandards universals " que los apàrian.

Aqueles dos genres poètics fan partida del " païsatge dels sègles XIX e XX " que capèla las diferéncias etnicas e religiosas, las particularitats localas, las especificitats de l'istòria e de las societats, per far gisclar del zajal libanés coma de la poèsia d'òc un fum de nocions que s'apèlan e se respondon en ressons que rebombisson d'un bòrd a l'autre de la mar Miègterrana. Aquò's plan doás culturas diferentas, doás poèsias diferentas, rai, mas ambe de punts comuns qu'apareisson sovent dins mai d'un tròç, amb un ideal comun, una istòria interactiva e un colorum mediterranèu comun. Per balhar una idèa d'aquels ressons poiriam saique prene l'exemple de l'emir Bachir II (1767-1850) que compausa de poèmas sul tèma de l'amor a la faïçon dels adolescents romantics :

*" Ya jabal Sannîni wâqif matrahak
Lâ 'atifi û lâ Sawti qalbi byijrahak
Hid min Tarîqi fî 'ilî halfak habîb
Ya yahzahak rabbî ya " inni bzahzihak "*

*O mont Sinnin ! Te quilhas, imbrandable,
I a pas cap de sentiment, pas cap de crit del còr que te pertòque,
Gandís-te de mon camin, que darrièr tu i a mon Aimada,
Que lo Senhor te tire d'aquí, o aquò's ieu que o farai.*

Om pòt pas mancar d'èstre estabosit per çò que s'endeven aici d'a plec amb la cançon expandida dinc'ara per l'Occitania empenada :

*Se canta que cante
Canta pas per ieu
Canta per ma mia
Qu'es al luènh de ieu
Baissa-te montanha*

Lèva-te valon
Que ieu vòli veire
Mas amors ont son.

Aquò's pas aicí qu'un prumièr apròchi, que lo cal considerar sonque coma un portal de dintrada, un " portanèl ", cap a de recèrcas avenidoiras .

clara murner

¹ Poèsia oral a l'origina, compausada en dialècte.

² Aquel trabalh, jos forma de glossari bilingue, es per paréisser lèu.

³ Dins lo zajal, vilatge e poèsia son estreitament avariats. Fòrça poètas pòrtan lo quite nom de lor vilatge e i an lor estatu (cf 'As'ad as-Sib'Ali e lo vilatge de Sib'al) e totes, a pauc près, an cantat lor vilatge, coma plan de poètas occitans.

⁴ L'emigracion a l'estrangièr (Euròpa, Africa, Estats-Units, America del Sud, etc.) es çò pus principal dins lo zajal libanés per de rasons sociò-politicas, e es mai que mai presenta dins l'òbra de fòrça zajiâlîn, per exemple Emile Mbâarak. Es pr'amor d'aquel fenomèn d'emigracion qu'espeliguèron de tropas de cantaires professionals de zajal, los jaw'ât, que respondián als sentiments nostalgics dels viltagencs partits en vila o a l'estrangièr (coma la tropa famosa de Za'glûl ad-Dammour).

⁵ Robert Lafont, *Clefs pour l'Occitanie*, Paris, 1970.

⁶ op. cit. p. 149. Robert Lafont denòncia quitament lo folklòre dels felibres que los mena al Musèu. Om sap que Mistral aviá montat a-n-Arles lo Muséon Arlaten, un dels musèus pus rics d'Euròpa.

⁷ Rachid Nahle. Nascut a Baruk en 1873. Poèta en lenga classica, escriguèt puèi de poèmas en zajal e venguèt lo capmèstre de son reviscòl al sègle XIX. Li balhèron l'escais-nom d' "emir del zajal ".

⁸ Fenomèn recurrent dins l'actualitat en Euròpa ambe lo gost dels vilards per lo retorn al campèstre e per una vida mai ecologica.

⁹ Dins lo sens que l'entend Bachelard : " Dans sa nouveauté, dans son activité, l'image poétique a un être propre. Elle relève d'une ontologie directe. " (in G. Bachelard, *La Poétique de l'espace*, P.U.F. , Paris, 1957, p. 2)

¹⁰ R. Lafont, op.cit. pp. 143-144.

musica

Una leiçon de cant modal

Brici Duisit, musician medievista gascon, interprèta *la Passion de Clarmon*, òbra liturgica del sègle X, carregaira de tot l'art ja complit dels artistas occitans anonims de Sant Marçau de Lemòtges, dins sa dralha monodica e modala qu'enfantarà del bèl cant trobadorenc a pauc prèp un sègle mai tard. Lo pretzfait de B. Duisit es remirablament complit.

Quina leiçon de cant modal ! Sèm per ara aquí pervenguts a cim del progrès per çò qu'es de lo restituir. Plan segur, avèm los neumes. Segur qu'avèm çò istoricament donat. Mas tan pichon n'es de çò donat e tan grand tot çò retengut, tras la pèrdia de la tradicion orala dirècta... Sabèm per exemple que i s'interpretavan las particions. Mas, se nos remembram plan sempre çò que ne vira del sens d'aquel vèrb : "interpretar" ? S'agís subretot pas de legir, estant i a gaireben pas res d'escrit. Lai donc, B. Duisit interprèta. Segur. Sus un ton just. Mas lo ton, aquò's çò donat. Fin finala lo ton, es tot çò donat, aquò's lo quite donat modal. Òr B. Duisit fa plan mai que de restituir fisèlament aquel ton. Sa justesa fa justícia a-a-aquel que, dins son cant, tant patiguèt de l'injustícia ! Car s'agís d'una altra justesa que la del solet ton poètic e liric. Deu l'interprèta, ton caminant sul fial lugrejant del sieu cant, seguir una basa modala pro "simpla", encara que prigondament tresviranta, estant qu'establida dins la tradicion sacrada, puèi donc tradicionalament tramesa fins als neumes tot lo long d'un peregrinatge espirital que deu pas res a l'asard ni a la fantasiá artistica de quin compausador narcissic que siá. Tot aquò, B. Duisit o sap fòrt plan. Mas parlam aquí de sa justesa pr'amor que çò qu'ajusta a la basa modala "simpla" es miraclosament e laboriosament pas jamai superflú. Laboriosament e miraclosament : segon çò que ne conta l'Alquemia. Laborare i va pas sens orare. D'aquí lo laboratòri artistic de B. Duisit. E s'i liura. Nocion de sacrifici. E, cadun s'en remembra plan aquí, de segur, de çò sacrat ne nos sarram pas jamai que pel biais del sacrifici. B. Duisit s'i liura en tot entrevescar laurar e oratòri. D'aquí, òc, son laboratòri. Un estant pas res sens l'autre, miracle e trabalh se ligan en son òbra. Aital ? Quina que siá la variacion canta o fretada a la vièla qu'ajusta a la basa, demòra sempre semanticament perfectament coèrenta amb lo subjècte del cant. Lo cantaire, l'interprèta es pas lo subjècte del cant. Lo narcissisme d'unes artistas d'auèi los copan cap e tot de çò essencial e vuèja son cant de tot sens. Es per aiçò, benlèu fin finala subetot en pr'amor d'aiçò, que lo cant de B. Duisit es plenament romanic : cap estetisme de objècte-cant apareis pas que siá pas ligat evidentament (e misteriosament) als quites sens e etica del subjècte-Passion. D'aquí nais la

compassion en nòstre còr, al mens dins lo còr d'aqueles qu'i son pas ni sords ni cègues. D'aquí perven un sentiment de justesa que se mèscla tant armoniosament amb l'esmai religiós . Cap "ondrejament" qu'i seriá fortuit ni ociós, cap que s'amirariá a donar d'aire a l'interprèta. Sa valor es dins son quite escafament total darrièr lo subjècte del cant. *Imitatio Jesu Christi* : B. Duisit dintra dins lo cant de la Passion de Clarmont montat sus un ase, non pas sus un caval d'orguèlh. Vejaquí plan sa totala justesa en respècte del subjècte. Totala justícia. Que l'acuèlh reservat a-n-aqueste enregistrament siá a la nautor de sa qualitat.

Paradoxalament, es amb la meteissa e indispensable umilitat que serviguèt un autre senhor, plan temporal aqueste : lo nòstre e grand davancièr Guilhèm IX d'Aquitània. Lo repertòri i es gaireben pas brica religiós : benlèu ben i dintrèt, lo vielista cantaire, montat sus un caval, mas "en tot dormir, portat fins al puèg naut" del bèl cant romaníc. Desmarcha entamenada ja dempuèi mai de dètz ans pel plan justament conegut Gerard Zuchetto, B. Duisit s'es esforçat de tornar compausar las particions perdudas, de tal biais que nos oferís l'integrala dels poèmas del grand Guilhèm en version cantada, segon lo biais modal de rigor en aqueles tempses romanics. Coma dins la Passion, la diccion e la fonetica de B. Duisit i son impecablas. Los tèxtes se seguisson a l'ausir, aisidament. Las variacions modals del cant i servisson l'expressivitat e las umors del poèta, fisèlament, finament, coralement, tant e mai que i oblidam que lo mai clar de las pèças son emmusicadas al sègle XXI. Los dos enregistraments s'acompanhon de polits librets amb los textos complets en occitan, francés e anglés. Doás òbras de las indispensables !

franc bardòu

La Passion de Clermont - Hora vos dic vera raizon...
Brice Duisit
ed. Alpha, 2006
col. Les chants de la terre
ref. 520

Guillaume IX d'Aquitaine - Las Cansos del Coms de Peitieu...
Brice Duisit
ed. Alpha, 2003
col. Les chants de la terre
ref. 505

novèlas

* A l'ora de clavar, venèm d'aprene la disparicion de l'abat Loïs Comba, Cantalauca. Sepelit a Montfranc ont passèt son enfança, daissa una òbra en lenga d'òc mai que mai importanta. Demièg sos trabalhs pus recents, i a lo primièr *Diccionari general de la lenga occitana*, tot en occitan. Cantalauca es tanben l'autor d'un *Diccionari illustrat* fòrça espartit e d'una recèrca monumental *Aux racines de notre langue (Les langues populaires des Gaules de 480 à 1080)*, plan discutida. Mas Cantalauca èra tanplan conegut per son òbra de revirair : traduccion dels quatre Evangèlis e d'autres tèxtes biblics, e mai d'un fum d'òbras en anglés, de Rudyard Kipling, George Orwell, e tant d'autres...

* Dins lor colleccion Saber las Presses Universitaires de Bordeaux publican *L'exil des origines, Renaissance littéraire et renaissance linguistique en pays de langue d'oc aux XIXe et XXe siècles*, de Felip Gardy. De Fabre d'Olivet a Max Roqueta e Manciet en passant per Mèste Verdié, Jansemin, Mistral, Perbòsc e d'Arbaud, Felip Gardy situa, acompanha e esclaira l'adralhada dels grands escriveires que farguèron la literatura d'òc modèrne sul quite estralh de la manca e de la desirança. Quèsta de l'origina e exilh, la butada creadora " renaissentista " es atal plantejada dins çò que la fonda : Gardy ne restituís remirablament lo fiel, en destriant mai que mai los ligams ambe los periòdes d'abans, l'Atge mejan de segur, mas tanben, en particular, lo sègle XVI, - lo temps de Garròs, lo de Jean de Nostredame. Coma totjorn ambe Gardy, l'obratge es plan mai qu'un estudi critic : es una escorreguda tresviraira al còr de l'escriure, plan en-delai dels autors mençonats, dinc'a rejúnher la figura d'Orfèu. Una òbra que pren son sens e sa portada dins l'encastre de l'encaminament creador empenat de l'escriure, en-delai dels genres. Lo libre còsta 25 euròs. Presses Universitaires de Bordeaux, Bordeaux 3, Domaine Universitaire F-33607 Pessac Cedex. www.pub.u-bordeaux3.fr

* Totjorn a las edicions de las Presses Universitaires de Bordeaux, dins la meteissa colleccion Saber, ven de paréisser la *Gramatica de l'occitan gascon contemporanèu*, de Maurice Romieu e André bianchi, obratge monumental de 528 paginas, tot en occitan. Es una gramatica complèta que farà data. Totes los aspèctes de la lenga son estudiats metodicament e las variantas màgers son senhaladas. Trobam quitament aici un pichon precís de gascon aranés. Pr'aquò aquela aisina preciosa ten compte de las necessitats de l'ensenhament e las formas preconizadas son las mai espartidas. Serà desenant la gramatica de referéncia de l'occitan gascon amb, a

l'encòp, la qualitat d'un estudi minimós, rigorós, e d'explicas de longa simplas e lumenosas a destinacion d'un public mai que mai larg.

Gramatica de l'occitan gascon contemporanèu,

de Maurice Romieu e André Bianchi : 30 euròs, Presses Universitaires de Bordeaux, Bordeaux 3, Domaine Universitaire, F-33607 Pessac Cedex www.pub.u-bordeaux3.fr

* Las edicions Jorn venon de publicar *Petaçon*, de Joan-Maria Petit. Al cap d'annadas de silenci - mas après *Nòstra Dama dels esportits* (Letras d'òc, 2005), que marquèt lo retorn del poèta a la vida literària occitana e que se'n parlèt dins OC recentament- Joan-Maria Petit nos porgís aici quauques garbas novèlas de poèmas essencials. Essencials dins lor densitat rufa, en partint d'una agaitada singulara qu'endeven per òps los moments e los èstres al pus ras del quotidian 'mai a l'auçada, tanplan, d'un lengadocian de ple-nor e de lum decisiu.

Petaçon : 17 euròs, a las edicions Jorn
38, rue de la Dysse F-34150 Montpeyrroux
www.editions-jorn.com

* Las edicions Letras d'òc publican *Cinquena sason*, primièr recuèlh de la jove poèta Aurelià Lassaca.

Los legeires d'OC i tornaràn trobar quauques poèmas qu'a-aviàn pogut legir dins la revista, mas auràn tanben lo plaser de seguir l'adralhada d'Aurelià a través fòrça autras descobèrtas que se'n congostaràn.

Lo recuèlh còsta 6 euròs e se pòt comandar a letras.doc@wanadoo.fr

* L'IDECO anòncia per decembre la publicacion del tòme V del grand *Dictionnaire Français/Occitan* de Crestian Rapin. Aquel tòme V correspond a las letras N-O-P-Q. Direm pas jamai pro l'utilitat d'un obratge atal qu'es lo sol dinc'ara que pòske permetre d'escriure en occitan en agent una idèia precisa del sens dels mots dins lor contèxe e tanben de lor construccion efectiva. Los exemples porgits a bèl abonde son precioses per aquò. Cal esperar qu'aurem lèu las letras que sègon, en un o dos volumes saique.

Aquel tòme V es en soscripcion al prètz de 24 euròs pòrt comprés a mandar a IDECO, BP 6, F-81700 Puylaurens.

* Los Quaderni di Linguistica e Linguaggi specialistici dell'Università di Teramo serie " *Indagini* " (Aracne editrice) venon de publicar *Parcours linguistiques et culturels en Occitanie* (1996-2006). *Enjeux et avatars d'une langue-culture*

minoritaire contemporaine, de nòstre collaborator e amic
Giovanni Agresti.
Lo libre es lo testimòni
d'una escorreguda e d'una recèrca menadas al briu dels dar-
rièrs dètz ans a través la lenga e la cultura occitanas.
L'agitada de Giovanni Agresti,
ara Doctor de recèrca en lenga, linguistica e istòria de la
lenga francesa a l'Universitat de Trieste, es totjorn que mai
preciosa per nosautres.

* Los Menestrèrs gascons prepausan
12 *sonets* de Bernat Manciet cantats per Manufactures
Verbales, musica de Jakes Aymonino, amb las voses
d'Isabelle Loubère, François Mauget e Bernat Manciet. Libret
amb las paraulas e la revirada de l'autor.
Prètz public : 17 euròs.
Menestrèrs gascons
F-64110 Sant-Haust.
www.menestrersgascons.com

* Los 13 e 14 octobre se tenguèt a l'Universitat Paul Valéry
de Montpelhièr
lo collòqui
" *L'école française et les langues régionales* ",
organizat pel REDOC (Recèrcas en domèni occitan) e pel
CEO (Centre d'estudis occitans).
Una mesa en perspectiva tras qu'importanta a l'entorn de
questions màgers: " Qué far de la lenga que los dròlles pòr-
tan amb eles a l'escòla ? " o " Quins efèctes agèt la promo-
cion del francés als diferents punts del territòri sus la
representacion e la practica de las lengas de França ? "

REVISTA DE LAS LETRAS E DE LA PENSADA OCCITANA

**creada en 1923
per Ismaël Girard**

**President d'onor :
Pau Castelà**

**Direccion e Abonaments :
Centre Regionau de Documentacion Occitana
B.P. 27 - 06371 Mouans-Sartoux Cedex
Tel.: 04 92 92 47 24 - Fax : 04 92 92 47 26 - e-mail :
migourdon@aol.com**

Mandatx totes manescrichs a
Joan-Pèire Tardiu, As Capels, Route de Bias - 47440 Casseneuil -
Tel.: 05 53 70 50 62 e-mail : jptardiu@aol.com
Jaumes Privat : e-mail : ocrevista@yahoo.fr

Conselh de Redaccion

Directritz : Maria-Loïsa Gourdon
Redactors : Joan-Pèire Tardiu e Jep Gouzy (Catalunya)
**Membres : Felip Angelau - James Astor - Franc Bardòu - Sergi
Bec - Joan-Frederic Brun - Joan-Pau Creissac - Dominica
Decomps - Renat Duran - Vincent Forniau - Felip Gardy - Rotlan
Garrigues - Dòna Ismaël Girard- Joan-Francés Mariot - Bernat
Molinier - Jòrdi Passerat - Francés Pic - Jaumes Privat - Alem
Surre-García - Pèire Venzac - Florian Vernet - Ana Viguier.**

maqueta : Jaumes Privat

**Abonament als quatre quasersns de l'an
França : 25 €
Estudiants : 18 € (sus justificatiu)
Forestièr : 31 € - D'ajuda : 50 € -
Lo numerò : 7 €, lo numerò doble : 12 €
I.S.S.N. 1169-2332**

**Publié avec le concours
du Conseil Régional Provence-Alpes-Côte-d'Azur,
du Conseil Régional Midi-Pyrénées, du Conseil Régional d'Aquitaine**